

ПСИХОАНАЛІЗ ПРО ЧАС. СЛОВО РЕДАКТОРКИ

Мар'яна Великодна, Ph.D. із психології, доцентка
Кафедра практичної психології
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра психології
Зігмунд Фройд Університет Україна
Дивізіон «Психоаналітична психологія і психотерапія»
Національної психологічної асоціації
м. Київ, Україна

PSYCHOANALYSIS ON TIME. EDITORIAL

Mariana Velykodna, Ph.D. in psychology, associate professor
Practical Psychology Department
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Psychology Department
Ukraine Sigmund Freud University
Psychoanalytic Psychology and Psychotherapy Division
National Psychological Association
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6269-793X>
velykodna@kdpu.edu.ua

Психоаналіз – про час. На відміну від того, яке місце переважно посідає час в інших психотерапевтичних підходах, часовим параметрам психоаналітичних втручань приділено особливу увагу в різних аспектах: точності (пунктуальності, кількості сеансів, домовленостей про час), тривалості (самих сеансів і психоаналітичної роботи – у місяцях, роках), інтенсивності, яку мені приємно називати густиною часу (відображення частоти щотижневих сеансів чи шатлів). Довгий час цю, на перший погляд надмірну, увагу до часовості процесу, втілену в тому числі й у чималій тривалості проходження психоаналізу, вважали недоліком методу.

Сьогодні ми знаємо з клінічних спостережень та із цілеспрямовано проведених досліджень, що і тривалість, і інтенсивність, і точність часового виміру психоаналітичного процесу працює на кращий результат для пацієнта. Так, було встановлено, що ефективність аналізу стрімко наростає, коли він продовжується хоча б від шести місяців до двох років, а також коли має принаймні два сеанси

на тиждень і продовжує менш стрімко підвищуватися після двох років та зі збільшенням кількості сеансів (Freedman et al., 1999). При цьому метааналіз даних показав, що ефекти психоаналітичної психотерапії корелюють із кількістю сеансів (Zimmermann et al., 2015) навіть у випадку комплексних психічних порушень (Leichsenring, & Rabung, 2011). Цікаво, що деякі проблематики пацієнтів більшою мірою відгукуються саме на тривалість психоаналітичної терапії (стрес, дисфункціональна сім'я в анамнезі, депресія через ускладнене горе, шизофренія), а інші – на частоту зустрічей (тривога, розлади харчової поведінки, тривожно-депресивна симптоматика), на що вказують, наприклад, дослідження Фрідмана та колег (Freedman et al., 1999) і спостереження із практики Спотніца (Spotnitz, 2004).

Утім, усе перераховане все ще можна було б уважати недоліком психоаналізу (якому потрібно бути довготривалим і частим, щоб бути достатньо ефективним), якби не важлива деталь. Саме довготривалі психоаналітичні втручання порівняно з іншими методами

та з короткотривалими психоаналітичними показали найбільші ефекти терапії (Knekt et al., 2011), які збереглися через два (Fonagy et al., 2015), три (Zimmermann et al., 2014) та десять років після її завершення (Lindfors et al., 2019). Отже, час психоаналізу суттєво впливає на подальший життєвий час людини, якість цього часу.

Психоаналіз – про час. Нас цікавить, як суб'єкт упорядковує час своєї історії, як структурує час сьогодення, включно із часом сеансу, як фантазує і творить своє майбутнє. А особливо – слідом за З. Фройдом – нас цікавить, як і навіщо суб'єкту вдається відмінити час, анулювати рух хронології, послідовності й істинну історію свого життя на вимогу потягів несвідомого та заборон Над-Я. Психоаналітиків залишає практично байдужими статичний суб'єкт як діагностичне резюме, як завершений висновок. Натомість, у фокусі нашої уваги – суб'єкт, що розгортається в часі: сеансу, уяви, реальної множини зустрічей, а також суб'єкт, що постає через час, попри час – у своїй власній неповторній протяжності й динаміці супротиву часу.

Психоаналіз – про час. Про час, у якому ми живемо і працюємо. Час кризи. Час пандемії. Час війни. Завмерлий час травми. Ця контекстуальність, на перший погляд, щоразу чинить виклики тяглості й самій можливості психоаналізу. Однак контрастна зміна контекстів також повертає нас до запитальності: хто ми і що ми робимо, що процесуально важливе в аналізі, а що є скоріше даниною традиції, і де, зрештою, проходять межі виправданих модифікацій методу у відповідь на зміни в реальності. Нам доводиться обіцяти іншому острівцю стабільності й визначеності в нестабільному й невизначеному світі – обіцяти, пам'ятаючи, що це неможливо втілити уповні, але докласти зусиль, щоб хоч на мить це вдавалось.

Психоаналіз – про час. Саме час є тим, що ми інвестуємо чи не найбільше в цю роботу. Час неперервного lifelong навчання, особисто пройдених аналізів із рекомендованою З. Фройдом перервою не більше за п'ять років, час різноманітних супервізій та інтервізій і час самих аналітичних сеансів, які неможливо технологізувати, масштабувати чи делегувати іншим. Час на читання літератури і власні записи, професійні заходи і навчання

інших. Чи усвідомлюємо ми, наскільки психоаналіз одержимий часом? Тривалістю, частотою, повторюваністю, неперервністю...

У цьому тематичному випуску, присвяченому проблемі часовості у психоаналізі, психоаналітичним поглядам на час психічного та поточним психоаналітичним питанням, збуреним сьогоденням, читач знайде чимало цікавих спостережень і концептуалізацій. Перша частина опублікованих робіт побудована довкола клінічних спостережень та емпіричних досліджень часу, який «вільно спливає», і часу, «розірваного травмою», включно з відлунням цього розриву в наступних поколіннях. Друга частина випуску присвячена поточним викликам до психоаналітичної роботи в час сьогодення, що поєднало особливості практики в умовах війни та вимушеного переселення, актуальні питання аутизму і психозів, а також обговорення необхідності психодинамічного аналізу злорякісного політичного лідерства.

Початковим приводом для появи цього випуску стала нещодавня Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Психоаналіз на часі», організована Дивізіоном «Психоаналітична психологія та психотерапія» Національної психологічної асоціації в листопаді 2023 року. Деякі виступи доповідачів цієї конференції лягли в основу повноформатних статей, які читач зможе знайти на сторінках цього видання. Зокрема, це тексти Др. Яель Даніелі, Др. Александра Лупіса, Др. Олени Медведєвої, Ольги Павловської, Світлани Карпцової, Олега Христенка, Христини Муренко та Івана Пронька. Утім, цей захід був далеко не першою спробою українських психоаналітично-орієнтованих фахівців говорити про час, у тому числі впродовж останніх років. До прикладу, у 2018 році в Києві відбулася кількденна науково-практична конференція Української конфедерації психоаналітичних психотерапій «Час та психоаналіз», одна доповідь якої також лягла в основу статті для цього випуску – авторства Др. Юлії Мединської. У листопаді того ж 2018 року дві власні нотатки, присвячені психоаналітичному осмисленню часу та безчасся, на сторінці «Психоаналіз і світ» на Facebook розмістив Др. Ігор Романов (Романов, 2018a; Романов 2018b). У 2020 році Др. Єгор

Буцикін отримав Премію імені Неллі Іванової-Георгієвської за роботу «Про феноменологічне обґрунтування психоаналізу», опубліковану у вигляді статті роком пізніше (Буцикін, 2021), у якій автор окреслив часову особливість психоаналізу як фазову.

Крім внеску вже зазначених авторів, до цього випуску увійшли: клінічно ілюстро-

вані статті професора Михайла Пустовойта та Марії Євграшиної, стаття-коментар до тексту Др. Александра Лупіса, люб'язно надана Др. Романом Кечуром, а також переклади творів Шандора Ференці і Др. Вернера Болебера.

Зі вдячністю до авторів, рецензентів і читачів випуску за приділений час цій темі – Мар'яна Великодна.

Список літератури:

Буцикін, Є. (2021). Про феноменологічне обґрунтування психоаналізу. *Філософська думка*, 2021(3), 149–165. Available from: <https://doi.org/10.15407/fd2021.03.149>.

Романов, І. (2018а). Психоаналітики про час і безчасся. Available from: <https://bit.ly/4aF2BIq>.

Романов, І. (2018б). Часові горизонти в роботі та житті. Available from: <https://bit.ly/3aNdU27>.

Fonagy, P., Rost, F., Carlyle, J.A., McPherson, S., Thomas, R., Pasco Fearon, R.M., ... & Taylor, D. (2015). Pragmatic randomized controlled trial of long-term psychoanalytic psychotherapy for treatment-resistant depression: the Tavistock Adult Depression Study (TADS). *World Psychiatry*, 14(3), 312–321. Available from: <https://doi.org/10.1002/wps.20267>.

Freedman, N., Hoffenberg, J., Vorus, N., & Frosch, A. (1999). The Effectiveness of Psychoanalytic Psychotherapy: the Role of Treatment Duration, Frequency of Sessions, and the Therapeutic Relationship. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 47, 741–772.

Knekt, P., Lindfors, O., Laaksonen, M. A., Renlund, C., Haaramo, P., Härkänen, T., ... & Helsinki Psychotherapy Study Group. (2011). Quasi-experimental study on the effectiveness of psychoanalysis, long-term and short-term psychotherapy on psychiatric symptoms, work ability and functional capacity during a 5-year follow-up. *Journal of Affective Disorders*, 132 (1–2), 37–47. Available from: <https://doi.org/10.1016/j.jad.2011.01.014>.

Leichsenring, F., & Rabung, S. (2011). Long-term psychodynamic psychotherapy in complex mental disorders: Update of a meta-analysis. *British Journal of Psychiatry*, 199, 15–22.

Lindfors, O., Knekt, P., Lehtonen, J., Virtala, E., Maljanen, T., & Härkänen, T. (2019). Effectiveness of psychoanalysis and long-term psychodynamic psychotherapy on personality and social functioning 10 years after start of treatment. *Psychiatry Research*, 272, 774–783. Available from: <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.12.082>.

Spotnitz, H. (2004). *Modern psychoanalysis of the schizophrenic patient: Theory of the technique*. YBK Publishers, Inc.

Zimmermann, J., Löffler-Stastka, H., Huber, D., Klug, G., Alhabbo, S., Bock, A., and Benecke, C. (2015). Is It All about the Higher Dose? Why Psychoanalytic Therapy Is an Effective Treatment for Major Depression. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 22, 469–487. Available from: <https://doi.org/10.1002/cpp.1917>.

Zimmermann, J., Löffler-Stastka, H., Huber, D., Klug, G., Alhabbo, S., Bock, A., and Benecke, C. (2014). Is It All about the Higher Dose? Why Psychoanalytic Therapy Is an Effective Treatment for Major Depression. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 22, 469–487. DOI: 10.1002/cpp.1917.